
LINGUA FRANCA AND INTERSTATE RELATIONS**Bisserka Veleva**Sofia University "St. Kliment Ohridski", bnveleva@yahoo.com

Abstract: This paper is a part of larger linguistic research of the diplomatic correspondence between Bulgaria and Germany, during the existence of the both states. The paper treats popular concept of *lingua franca*, and before all emphasizes upon its semantic, follows its appearance and use in different historical epochs and regions of the planet, there when the communication among the people enforces one common linguistic base. If during the antiquity such common language appeared as a natural process, since the Middle Ages and Renaissance *lingua franca* becomes an important part in the policy of international relations. During the epoch of modernity the pace of imposing a common communicative language becomes more dynamic and a role of current *lingua franca* in contemporary times has been permanently occupied by English language. Apart from his on concrete examples are followed different aspects of *lingua franca* in the diplomatic communication during the Cold War and most interesting example is the diplomatic correspondence between the both German states, divided by ideological and geopolitical reasons.

Keywords: *Lingua franca*, diplomatic correspondence, international relations.

ЛИНГВА ФРАНКА И МЕЖДУДЪРЖАВНИТЕ ОТНОШЕНИЯ**Бисерка Велева**Софийски университет „Св. Климент Охридски“, bnveleva@yahoo.com

Резюме: Това проучване е част от по-обстойно лингвистично изследване на дипломатическата кореспонденция, реализирана между България и Германия в годините на съществуването на двете държави. Статията третира популярното понятие *лингва франка*, и преди всичко акцентира върху семантиката му, проследява появата и употребата в различни исторически епохи и региони на планетата, там, където комуникацията между хората налага една обща езикова база. И ако през античността такъв общ език се налага по естествен път, от времето на средновековието и ренесанса *лингва франка* става важна част от политиката на междудържавните отношения. През епохата на модернизацията темповете за налагане на общ комуникационен език придобиват по-бърза динамика и ролята на *лингва франка* в съвременното трайно е зял английският език. Заедно с това върху конкретни примери се проследяват различните аспекти на *лингва франка* в дипломатическата комуникация през епохата на Студената война и особено интересен пример в това отношение е дипломатическата кореспонденция на двете германски държави, разделени поради идеологически и геополитически причини.

Ключови думи: *Лингва франка*, дипломатическа кореспонденция, международни отношения.

1. УВОД

В нашето ежедневие често се появява употребата на термина *лингва франка*. Той се използва най-вече в средите на лингвисти, историци и особено от специалисти в контекста на международните отношения. Терминът придобива особена значимост, когато в процеса комуникация се засягат теми от областта на дипломатическите отношения и междудържавната документация. Тенденцията на очевидни колебания при използване на *lingua franca* в Европа и света през вековете илюстрира отражението на динамичното развитие на обществено-политическите отношения върху междудържавните отношения.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Терминът *лингва франка* е придобил широка употреба със значението на *език, който изпълнява посредническа роля в процеса на общуване между хора, чиито майчини езици са различни*. Според проучвания на В. А. Виноградов, който задълбочено проучва употребата и етимологията на понятието, *лингва франка* < итал. *lingua franca* 'франкски език'.

В исторически аспект терминът се появява през Средновековието в областта на Средиземно море, когато

започва да служи като основно комуникативно средство между арабските и турски търговци, от една страна, и европейските им партньори, от друга. Названието е италианският превод на араб. *lisan al-ifrang*. Арабският произход води началото си времето на кръстоносните походи, когато арабите наричат всички европейци с едно име – *франки*, в което се включват и романските езици.

Особеното на този вид *пиджин* ‘помощен, смесен език’ се изразява в това, че лексиката му се основава предимно на италианския език, по-точно на венецианския му вариант, и в по-малка степен – на испанския или провансалския езици. Друга особеност на *lingua franca* е значителното количество заемки от гръцки, арабски, персийски и турски езици. Използва се до XIX век (Виноградов 1990: 267).

В зависимост от историческия период, както и от областта на приложение в обществения живот на обществото – търговия, администрация, дипломатия, наука, ролята на *лингва франка* са изпълнявали различни езици.

В древността *лингва франка* в Близкия изток е акадският език, сменен по-късно от арамейския, а векове след това, с появата и разпространението на исляма се утвърждава арабският език, който стига до територията на днешна Испания и далече на юг в Африка.

От някога до днешни дни в Далечния изток за тази цел служи китайският език, а с епохата на Древна Гърция се свързва гръцкият език (койне).

Важно е да се спомене фактът, че в отношенията с Византия *лингва франка* е старогръцкият език. За това се съди от посланията, известни с името *хрисовули* < гр. Χρυσόβουλο ‘златен печат’ или Χρυσόβουλλος λόγος ‘вид византийска императорска грамота със златен печат’. Това правило е основно за българската (и сръбската) средновековна междудържавна кореспонденция. При този тип документи, чието оформление е особено тържествено, императорът собственоръчно изписва няколко думи с пурпурно⁴³ мастило, поставя подписа си и датата и скрепява с печат, понякога златен, върху копринен шнур⁴⁴.

Езикът, на който през този исторически период се води дипломатическата кореспонденция на българската държава с Франкската империя, е латинският, както показват франкските анали⁴⁵, а документацията, свързана с оформяне на договорите и споразуменията (Borck: 2) до голяма степен се осъществява в стила на *капитуларите*⁴⁶. В това отношение заслуга на проф. Иван Дуйчев и група български изследователи е преводът и редакцията на важни документи, които са източник на ценни сведения и интересни подробности за живота на Карл Велики, отношенията между България и Франкската държава и разменената дипломатическа документация по времето на хан Омуртаг. В сборника са включени преводите от латински език на съчинението-биография „Vita Caroli Magni“ („Животописът на Карл Велики“, чийто автор е прочутият биограф на Карл Велики и франкски историк Айнхард⁴⁷ (Дуйчев 1960: 29-39), освен на приписвания му „Летопис на Айнхард“ („EinhardiAnnales“), и „Фулденските ръкописи“ (Дуйчев 1960: 40-48).

През Средновековието тази функция сред висшите благороднически и дипломатически кръгове и сред духовенството все още се поема от латинския език. Сред търговските гилдии обаче от Ханзенския съюз, просъществувал в Северна Европа през Късното средновековие, между XII и XVII в., като *лингва франка* се използва първоначално среднидерландският език, а по-късно в областта на Балтийско море и Скандинавия, в Нидерландия и Фландрия голямо значение като търговски език придобива долнонемският език, който оказва сериозно влияние върху развоя на морфо-синтактичните структури, семантичните модели и лексикалното богатство на скандинавските езици. На юг, по земите на днешна Италия, в градовете

⁴³ Специфичен виолетов нюанс, който прелива между червено и синьо, чийто естествен пигмент се извелича особено трудно и е много скъп, затова се е наложил в историята като символ на императорската власт, бел. авт.

⁴⁴ Юрѣв, 1917; Dölger F., Byzantinische Diplomatie, Munch., 1956; Hunger H., Prooimion, W., 1964 (VseslovA), <http://vseslova.com.ua/word/%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%BB-117938> (03.03.2018).

⁴⁵ Откъс от франкски документ от 826 г., когато се водят интензивни мирни преговори по желание на българите: „Rex Bulgarorum velut pacis faciendae gratia legatos ad imperatorem cum litteris misit.“ (Borck: 1-2).

⁴⁶ *Капитуларий* означава закон и разпорежда (указ) на франкските крале от династията на Каролингите, бел. авт.

⁴⁷ Смята се, че Айнхард е роден около 768 г. и умира на 18 март 840 г.

Венеция, Генуа, Пиза и Средиземноморието езикът на търговията става италианският.

Вследствие на колониалната политика на Великите морски сили и след откриването на Америка световна популярност придобиват португалският, испанският, нидерландският и френският езици. Успоредно с възхода на дипломатията във Франция в периода между XVI и средата на XX в. френският език постепенно измества силата на латинския като *лингва франка* в дипломатическите среди.

Към средата на XIX век успоредно с френски в Европа популярност започва да набира немският език. Това явление може да се тълкува като резултат на значителния подем в редица научни области – езиковедие, философия, техника, които се развиват предимно на немска земя, както и поради авторитета на германския канцлер Бисмарк, който се превръща в доминираща фигура на германската и международната дипломатия (Пантев 2010: 256). Влиянието на немски език върху обществено-икономическото и културно развитие на страните в най-стария континент се засилва особено много от началото на трийсетте години, което се обяснява с идването на власт на националсоциалистическата партия начело с Хитлер и разпространението на идеята за Третия райх.

След края на Втората световна война следват годините 1944-1990, известни още като период на Студената война. Новосъздадените германски държави, на запад това е *Германската федерална република* (ГФР) или *Западна Германия* (5 май 1955 г.) със столица Бон, на изток върху територията на съветската окупационна зона – *Германската демократична република* (ГДР) или *Източна Германия* (7 октомври 1949 г.) със столица Берлин, представляват двете лица на Европа и света и едновременно с това свидетелстват за обществено-политическото, икономическо и културно разделение на човечеството.

По силата на тези обстоятелства за източноевропейските дипломати от Централната и Югоизточната част на континента, т.нар. „бивши социалистически страни“, като *lingua francase* налага руският език, последван от немският, което продължава до края на XX век. Докато и днес в рамките на дипломатическите отношения между централноазиатските страни, придобили независимост с разпадането на Съветския съюз, като основен *лингва франка* се ползва руският език.

Втората вълна през периода на Студената война бележи постепенното навлизане на английски език в политиката, науката и обществения живот в Западна Европа, който, в голяма степен, се установява като паралелен вариант на *лингва франка*.

Днес вече може да се твърди, че през първите десетилетия на XXI век английският език все по-убедително печели авторитета на *лингва франка* – освен в дипломатията, в науката и политиката, така също в области, като европейския бизнес, военното дело, спорта. Този процес се затвърждава чрез разпространението на новите научни постижения в техниката и медицината, а със сигурност и в резултат на разрастването на евроатлантическите институции и категоричното влияние на електронните медии, световните социални мрежи и веб-базираните мобилни технологии. Дори сред дипломатическите кръгове английският вече се опитва почти изцяло да измести традиционния за тази област френски език.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разнообразният исторически контекст подкрепя логиката на твърдението за доминиращата роля на различните езици в отделните епохи: гръцки, латински, френски, руски, немски, български и английски. Така формулираният извод би могъл да послужи като сериозен аргумент в полза на теорията за конституиращата роля на езика по отношение суверенитета на държавата, в която той е получил признание като национален език.

Анализът показва, че първенството на един или друг език като *лингва франка* за междудържавните отношения в историята на човечеството зависи основно от политическата ориентация, следвана от обществено-икономическото и културното развитие на държавите.

Това обяснява непрекъснатите вълни на езикова политика, с които Великите сили заливат близки и далечни държави. Битката за надмощие, наричана било то „пропаганда“ или „културна политика“, намира израз чрез различни форми за културно въздействие, като даряване на книги, осигуряване на стипендии за обучение в съответната страна, преференции и облекчаване на условията за обучение на чуждестранни студенти, финансиране на събития от просветен и образователен характер, чрез организиране на дипломатически приеми, чрез създаване на училища, културно-образователни институции, университети и под.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Архивни документи от Фонд на МВНР 1878-2002 г. – Централен държавен архив, София.
- [2] Виноградов, Виктор Алексеевич (1990): Лингва франка. В: *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия, с. 267.
- [3] Дуйчев, Иван и др. (1960): (Съст. и ред.): *Латински извори за българската история. Том II*. София: Издателство на БАН.
- [4] Косев, Константин (2003): *Бисмарк, Източният въпрос и Българското освобождение 1856 –1878*. Второ издание. София: БАН Марин Дринов, Предговор, <http://www.knigabg.com/index.php?page=book&id=8016> (08.12.2017)
- [5] Пантев, Андрей / Христо Глушков, Радослав Мишев(2010): *История на модерния свят*. Велико Търново: Абагар.
- [6] Borck, Heinz-Günther. *1200 Jahre deutsch-bulgarische Beziehungen – ein Überblick*, www.obere-meerbach.de/Bulgarien.pdf(07.12.2017).